

ПСИХОЛОГІЧНА ПОДОРОЖ У СВІТ "МОГО" І "НАШОГО" ІНТИМНОГО ЖИТТЯ



Віталій Татенко
доктор психол. наук,
член-кореспондент
НАПН України,
головний науковий співробітник
Інституту соціальної та
політичної психології
НАПН України,
м. Київ

Напевне не існує авторів, які б не стикалися з проблемою формулювання назви свого творіння. Звичайно, трапляється, що назва спливає звідкись із підсвідомості, дивним чином схоплює сутність авторської думки і, водночас, задовольняє вимогам обраного жанру, є благозвучною, лапідарною, інтригує і проковує читачку аудиторію до ознайомлення з текстом. Сподіваюсь, що назва цієї статті хоч якоюсь мірою задовольняє означеним вимогам. Підставою для таких сподівань є, насамперед, інтригуюче всіх, кожного і самого автора *поняття інтимного життя*.

А що означає і що обіцяє шановному читачеві розважливо-публіцистичне словосполучення — "психологічна подорож"? Можливо це — просто рекламна витівка автора? Тоді чому, скажімо, не скористатися легковажнішими словами, як, наприклад, "прогулянка" чи "екскурсія", або слідом за братами *Стругацькими*, не вдатися до "дорожньо-шляхової" лексики і не назвати статтю, щось на кшталт: "Інтим на узбіччі".

Проте, у цьому разі справа не тільки і не стільки в намаганні знайти оригінальну форму для назви статті. Слово "подорож" запозичене нами з методологічної метафори, запропонованої відомим психологом *Стейнарм Квале* в його книжці "Дослідницьке інтерв'ю". Зазначений автор розрізняє дві стратегії отримання науково-психологічних знань. Першу він асоціює з працею шахтаря: дослідник заглиблюється у внутрішній світ досліджуваного як у шахту і бере в ньому те, що його цікавить, намагаючись при цьому нічого в цьому світі не порушити як власними діями, так і діями того, кого вивчають. У другому випадку дослідник "подорожує" внутрішнім світом респондента, активно цікавиться його змістами, смислами, формами, залучаючи останнього до цього процесу як провідника, гіда, інтерпретатора. Тут пізнання відбувається у формі зацікавленого діалогу між тим, хто пізнає, і тим, кого пізнають.

Саме стратегія "подорожі" репрезентує сучасну постнекласичну методологію, що, на відміну від класичної і некласичної, максимально суб'єктивізує, перетворює на зацікавлену бесіду взаємодію дослідника і досліджуваного і таким чином дозволяє отримати знання не тільки про загальне, типове, але й індивідуально-неповторне, унікальне, своєрідне, тільки "моє" і тільки "наше" інтимне життя.

Чому ця подорож визначається саме як психологічна? Ну, по-перше, автор статті за професією психолог, а по-друге, — просто важко знайти галузь знань, для якої інтимне було б настільки близькою темою, як для психології, — науки про внутрішній світ людини.

Інтимне у просторі та часі психологічних визначень

З чого, як правило, починається будь яка подорож? Звичайно, з того, що ми обкладаємося книжками, звертаємося до послуг Інтернету, аби якнайбільше дізнатися про той світ, у якому плануємо побувати, обговорюємо проблемні моменти, сперечаємось, але прагнемо наприкінці дійти згоди у розумінні того, що нас цікавить.

Навряд чи знайдеться більш-менш культурна людина, яка б не чула і не вживала слово "інтим", а також похідні від нього слова та словосполучення. Водночас на прохання дати визначення цьому поняттю навіть професійні психологи відчують певні труднощі.

То давайте спробуємо разом, шановний читачу, з'ясувати, який зміст вкладається у таке знайоме кожному з нас поняття "інтим", у чому відмінність інтимного життя людини від інших її життєвих форм.

Про інтимне у словниках і не тільки. Звернувшись до спеціальної літератури, довідників і словників, ми дізнаємось, наприклад, що зі словом *"інтимність"* (англ. варіант — *intimacy*) пов'язують уявлення про близькість, задушевність, дружність, товариськість, ширість, відвертість, відповідальність, унікальність, теплі, довірливі і, звичайно, любовні стосунки між людьми в широкому і вузькому розумінні цього слова, що в українській мові позначається словом *"коханья"*.

Інакше це поняття (англ. варіант — *privacy*) використовується тоді, коли мова йде про щось приватне, конфіденційне, секретне, потаємне, глибоко особисте, сокровене тощо.

Як, до речі, на Вашу думку, шанований читачу, розвести і як несуперечливо узгодити між собою поняття інтимного, приватного і особистого, а також інтимного і сексуального?

Спроба витлумачення слова *"інтим"* приведе нас, принаймні, до двох варіантів дефініцій, що аж ніяк змістовно не перетинаються між собою, більше того — якоюсь мірою заперечують одна одну. Тим, що їх різнить, є обов'язковість чи необов'язковість присутності чи відсутності у його визначенні ознак сексуальності.

У проведеному нами емпіричному дослідженні респонденти (магістри-психологи) повинні були висловити свою думку з приводу тотожності-нетотожності понять *"інтимне"* і *"сексуальне"*. У переважній більшості відповідей стверджувалась нетотожність цих понять, зауважувалось, що інтимне може включати, а може не включати в себе сексуальний компонент. І навпаки, мовляв, сексуальність (особливо сьогодні) може не приховуватися, не втаємничуватися, не романтизуватися, набувати групових, публічних, демонстраційних форм, а відтак, далеко не завжди поєднуватись з інтимним моментом, навіть заперечувати його. Значно менша частина респондентів дотримувалася думки, що слово *"інтимний"*, у пересічній суспільній свідомості, у побуті фактично зводиться до сексуального, має його на увазі, на меті чи натякає на нього, оскільки, мовляв, *"секс становить сенс"* інтимного життя. Без сексуальних стосунків, думок, почуттів інтимність не виникає і не має смислу. І, як виявляється, респонденти цієї групи, образно кажучи, можуть знайти підтримку своєї позиції в історії питання.

Так, існує щось більше схоже на легенду, ніж на історичний факт, згідно з яким англійський купець Джером

Горсей, запрошений бояриною Морозовою в російську лазню, був здивований тим, що в Росії усі миються гуртом, і вигукнув: *"It's incredible, they are making that like in team"*. Бояриня Морозова або не зрозуміла справжнього змісту цього висловлювання, або вирішила пожартувати і кинула у відповідь: *"Кому інтим, а кому помитися"*. Вийшло досить кумедно: вислову *"у команді"* (in team) було надано сексуального відтінку через ігрове ототожнення зі співзвучним словом *"інтим"* (англ. *intim*).

Сподіваюсь, що хтось із читачів, зокрема, професійних істориків, зацікавиться цим сюжетом і спробує встановити його вірогідність.

Проте, якщо навіть вважати цю історію вигаданою, не можна не погодитися з тим, що сексуально-статевий контекст є одним із провідних у формуванні уявлення про міжіндивідуальні інтимні стосунки. Але і зводити інтимне до тілесного, сексуального чи статевого навряд чи доцільно. Тим більше, що існує й інше, давніше значення слова *"інтим"*. У перекладі з латинської мови *"intimus"* означає найвищий ступінь від *interior* *"внутрішній"*, а ще перекладається як *"нижній"* у розумінні найближчий. До речі, нижня білизна — та, що найближча до тіла, вважається інтимною частиною туалету, чого не кажуть про верхній одяг.

В англійській мові також є слово *"intimacy"* що перекладається як *"близькість"* і не зводиться до сексуального, оскільки має ширший і глибший психологічний зміст. Йдеться, власне, ще про одну групу понять, які доповнюють і збагачують сутнісну характеристику інтимності ознаками душевності й духовності. Це поняття сокровеного, сакрального, святого, божественного, а також істинного, прекрасного — того, що зачаровує і водночас бентежить, від чого захоплює дух, про що міркують наодинці з собою, а якщо говорять, то урочисто-тихо і не будь де, не будь коли, не будь із ким...

До речі, дані, отримані в сучасних лінгвістичних дослідженнях вказують на те, що вершинні вузли фрейму *"інтимність"* утворюють позитивні емоційні стосунки між людьми, які виникають на основі мотиваційної установки зближення між ними. Також звертають увагу на те, що в різних мовах слот *"суб'єкт/об'єкт інтимності"* передає значення: *"дружній"*, *"внутрішній"*, *"потаємний"*, а також *"рідний"*, *"близький"*.

Критерій близькості вказує, з одного боку, на конкретну відстань, просторово-часову дистанцію, яку можна виміряти в сантиметрах, метрах, кіло-

метрах, хвилинах, годинах і роках, а, з другого боку, — на відстань психологічну, що вимірюється у подіях, здійснених мріях, одиницях ставлення людини до людини і до світу в цілому.

При зменшенні дистанції між людьми почуття близькості зростає, одночасно зростає рівень інтимності у стосунках. Проте, фізична близькість і близькість психологічна не завжди збігаються. Іноді найближчою є людина, яка перебуває за тисячі кілометрів, але у нашому внутрішньому просторі вона завжди поруч, іноді так близько, що втрачається відчуття межі. І навпаки, ті, які постійно перебувають поруч, можуть бути для нас дуже далекими людьми.

Синонімом *близькості*, який також часто вживається при визначенні сутності інтимного життя є поняття *спорідненості*. Рідними називають себе люди, пов'язані кривими узами, які належать до однієї родини. Породичатися, стати рідними — значить встановити стосунки, що передбачають можливість продовження роду. Рідними можуть стати люди, які тривалий час живуть разом як одна сім'я. При цьому цілком достатньо, аби стосунки між ними будувалися на взаємній повазі, турботі, душевних та духовних зв'язках.

Поняття близькості, рідності, свійськості об'єднує особливе ставлення людини до людини як дорогої. Саме цим пояснюється внутрішня готовність до самопожертви, яку виявляють батьки стосовно своїх дітей, одне до одного закохані люди, а також справжні друзі, товариші.

Можливо тут варто призупинити нашу подорож, озирнутися на власне інтимне життя і спробувати відповісти на питання про те, з ким у нас склалися чи склалися справжні близькі стосунки, кого ми вважаємо для себе рідними, своїми людьми, справжніми друзями, коханими, і хто нас вважає таким для себе навзаєм.

Дослідниками також встановлено, що об'єднаний у кластері *"інтимність — інтимне"* концептуальний ланцюжок складає модель ситуації, в якій виявляється прагнення людини до збереження і захисту свого особистого простору від несанкціонованого вторгнення, втручання з боку інших. Цей кластер вербалізує стани, почуття і прояви поведінки особистості, найбільше приховані від стороннього спостереження. Відмітимо, що в літературній мові існує порівняно небагато слів для позначення інтимного, оскільки людина менше проговорює уголос те, що для неї є глибоко особистим, сокровеним, ніж те, що може бути предметом обговорення.

Будь-які форми інтимності передбачають взаємність, прихованість, секретність, але не всі таємниці й секрети людини мають інтимний характер, як, наприклад, військова таємниця чи секретне доручення. Тобто, інтимна сфера людських стосунків не поширюється на професійну діяльність і професійні стосунки в їх формальному розумінні. Не випадково відомо ліричну кінокомедію *Ельдара Рязанова* названо "Службовий роман", щоб підкреслити неприродність поєднання інтимно-романтичних та офіційно-професійних стосунків між людьми. Проте ознак інтимності можуть набувати будь-які форми людського життя і взаємодії з іншими, якщо їх зміст набуває високого особистісного чи міжособистісного значення, супроводжується емоційними переживаннями і не передбачає оприлюднення.

На основі уявлень про інтимність створено чимало різних поняттєвих конструктів. У літературі та мистецтві окреме місце займає так звана "інтимна лірика". Існує поняття "інтимна мова", яким позначається усна та письмова монологічна та діалогічна мовленнєві форми, якими користуються люди, заглиблені у світ інтимних думок, почуттів та стосунків. І це не тільки мова теплої дружньої бесіди, але й мова у ситуації інтимної напруги. У соціальній психології закріпилося дещо метафоричне поняття "інтимної дистанції", яким позначається найкоротша відстань, що може встановлюватись між людьми у процесі безпосереднього комунікативного контакту. Ця інтимна дистанція може скорочуватись у різний спосіб за різних обставин. Скажімо, існує природний шлях, зігрітий симпатією, теплими взаємними почуттями, і протилежний йому — шлях так званих "інтимних послуг", в яких від справжньої інтимності залишається хіба що техніка задоволення специфічних потреб клієнта, прикрашена мистецтвом окультуреної еротики, чим завжди славилась японські гейші, а нині й "київські індивідуалки".

Сутнісно-смысловий центр інтимного життя утворює поняття любові у всіх її різноманітних визначеннях і запереченнях. Це — самовіддана любов, яку стародавні греки називали "агапе". Словом "ерос" вони позначали пристрасну закоханість, що поєднується з бажанням нероздільного володіння тілом і душею об'єкта своїх почуттів. Слово "людус" означало любовну гру, що ні до чого не зобов'язує. Виокремлювалися "філія" — різновид любовних стосунків, що існують між справжніми друзями, товаришами,

приятелями, а також "сторге" — родинно-сімейний різновид любові, зокрема, батьків до своїх дітей тощо. До речі, піонер у вивченні феномену любові *Зік Рубін* вбачав її досконалість у поєднанні близькості, пристрасності і почуття обов'язку.

Відповідним чином формувалися уявлення про різні форми інтимного життя та рівні інтимізації, які з часом доповнювались уявленнями про любовне ставлення людини до різних речей, явищ живої та неживої природи, літературних творів та їхніх героїв, витворів мистецтва, а також до самої себе. Поняття *любові*, а з ним і поняття *інтимності* поширюється на ставлення людини до своєї професії (улюблена справа), до рідної землі, до країни, до життя в цілому. Згадаймо слова з відомої пісні "Я люблю тебе життя, що само по себе и не ново".

Переживання любовного почуття як ніщо інше може зробити людину або неймовірно щасливою, або трагічно нещасною. Не випадковим у цьому розумінні є факт, що найбільшої психологічної травми людська істота зазнає тоді, коли виникають складнощі в її інтимному житті, коли обриваються любовні стосунки, втрачається близькість зі значущими іншими. Зайнятість і навіть успішність в інших життєвих сферах може доповнювати гармонію інтимного життя, але не може з нею конкурувати на рівних чи її компенсувати, хіба що відволікти на певний час від сумних думок і переживань. Саме тут, як ніде, розкривається можливість для вільної творчості та спонтанного, наповненого емоціями і почуттями вияву індивідуальності, для широго діалогового спілкування зі значущими іншими.

Інтимність передбачає високий ступінь відкритості, відвертості, ширості, правдивості, а також чуйності, уважності, турботливості, делікатності, ніжного і трепетного ставлення до людини, глибокої поваги й довіри до неї.

Для справжньої інтимності є характерним максимально можливий рівень душевно-духовного зв'язку, зануреності у стосунки, включеність у взаємодію, гармонійність, натхненна співтворчість, взаємна відповідальність і повна взаємовіддача без очікування для себе будь-яких бонусів. Найвищою винагородою тут виступає сама можливість бути співучасником такої взаємодії.

Активність людини в ситуації інтимного спілкування найменше нагадує роботу, а найбільше відповідає поняттю гри, коли ми отримуємо задоволення не тільки і навіть не стільки від її результату, скільки від самого про-

цесу, який є чиста творчість. Ось яку "ігрову" інтерпретацію інтимних стосунків пропонує відомий психолог *Е. Берн*.

Інтимність є своєрідною грою на рівні Дитина-дитина, яка виключає формалізм, повчальність, корисливість і різну експлуатацію. Справжні інтимні трансакції відбуваються між двома Дитячими еґо-станами. Дорослий залишається на задньому плані як спостерігач для того, щоб бути впевненим, що зобов'язання й обмеження виконуються, а також утримує Батька від вторгнення і руйнування ситуації. Ще краще, якщо Батько доброзичливо дає дозвіл, захоплює до таких стосунків. Підтримка Батька допомагає Дитяті позбутися страху перед інтимністю і гарантує, що її не стримуватиме тягар або загроза провини. Вільне від Дорослої обережності, вимоги пошуку сенсу, з одного боку, і Батьківського критицизму, — з іншого, Дитя переживає почуття підйому та природної компетентності. Воно починає бачити, чути і відчувати так, як це йому справді хочеться. У цьому автономному стані йому більше не потрібно ні давати речам імена, як цього зазвичай добивався Дорослий, ні звітувати за свою поведінку, як цього вимагав Батько. Воно вільне відповідати прямо і спонтанно на те, що бачить, чує, відчуває. Оскільки обидві сторони довіряють одна одній, вони вільно відкривають свій таємний світ сприйняття, досвіду, поведінки, не запитуючи нічого навзаєм, окрім насолоди дарувати себе іншому без страху. Ця свобода Дитяти є невід'ємною рисою інтимної близькості.

Визнаючи оригінальність наведеної позиції, варто все-таки висловити одне застереження. Ігровий момент справді має бути присутнім в інтимному житті, але не варто гратися в інтимне. До речі сам *Е. Берн* визначав близькість як "вільну від ігор щиросерду поведінку людини", вільну від обману, маніпуляції і змагання.

Інтимні думки, почуття, фантазії, мрії, стосунки і взаємини людини високо корелюють із тим, що вона вважає для себе найважливішим, сутнісним, смисловим, з уявленням про індивідуально-неповторну ціннісно-смыслову основу буття особистості, про доглибну реальність людського Я.

Якщо розглянути поняття інтимності у його співвідношенні з поняттями внутрішнього й зовнішнього, то саме з першим із них воно утворює смыслову синонімічну пару. "Однією стороною персональне буття повністю перебуває в закритій від інших інтимності свого внутрішнього світу, а другою — у відкритості, публічності світу зовнішнього, воно видіме іншими і

залежне від інших", — зазначає автор екзистенційно-аналітичної теорії особистості А. Ленгле.

Проте, інтимне — особливе внутрішнє, яке не прагне стати зовнішнім, оприлюдненим, публічним, оскільки знаходить свої цінності та смисли, цілі та засоби в самому собі, яке зникає при спробі його оприлюднення, а також формалізації, будь-якого узагальнення.

Розуміння психологічної природи інтимного життя передбачає з'ясування того, що становить із ним діалектичну пару, є його сутнісною протилежністю. Аналіз цього питання дозволяє зробити припущення, що протилежним інтимності є те, що у психології позначається словом "зовнішнє", а також поняття, що утворюють його дискурсивне поле: "байдужість", "відстороненість", "холодність", "формальність", "офіційність", "публічність", "стереотипність", "шаблонність", "штучність", "маніпулятивність" тощо. Сакральне тут перетворюється на профанне, творче на запозичене, спонтанне на примусове, якісне поступається кількісному, унікальне — пересічному, вчинкове — злочинному.

Оскільки традиційно "внутрішнє" асоціюється із сутнісним, інтимне як внутрішньо-сутнісне протистоїть поверховому, випадковому, несправжньому, неістотному.

Аби наш діалог не переривався, запрошую Вас, шановний читачу, поміркувати над тим, що становить сутнісну протилежність поняттю інтимного.

Ми ж у своїй роботі користуємось поняттям "екстимного", що узагальнює різні форми цілеспрямованого і випадкового, добровільного і примусового озвніщення, оприлюднення того, що вважається інтимним. Змістовими синонімами екстимізації можуть слугувати поняття "еманація", "екстеріоризація" і навіть "екстаз", що буквально означає "вихід із себе".

Уявлення про екстимне конкретизують такі поняття як розголос, чутки, плітки, доноси тощо. Існують форми відхильної поведінки, види правопорушень, а також психічні захворювання, що за своїми проявами є несумісними з уявленнями про нормальне інтимне життя. Мова йде про факти морального, психічного, тілесного насилля, різні збочення на кшталт ексгібіціонізму чи вуаеризму, порнографії тощо. Існує чимало прикладів маніпулятивної інтимізації, коли акт зближення виступає не метою, а засобом досягнення якихось інших цілей — економічних, політичних, психологічних, фізіологічних. При цьому імітуватися можуть навіть любовні, дружні стосунки і почуття. Нерідко інтимний

зв'язок використовувався для отримання секретних даних, для дискредитації поважної людини шляхом оприлюднення (екстимізації) зібраного на неї відповідного компромату.

До виявів екстимності слід віднести феномен карнавалізації, жанр автобіографічних наративів. У християнстві свого часу існувала практика публічної сповіді й покаяння. Світською формою екстимної поведінки сьогодні можна вважати "День поцілунку", що традиційно відмічають у світі 6 липня щороку тощо.

Між інтимізацією та екстимізацією існує діалектичний зв'язок. У певному розумінні можна сказати, що інтимне і не прагне і прагне перейти у свою протилежність: здійснити еманіцію, екстеріоризуватися, бути оприлюдненим, стати публічним. Так, закохана людина і приховує свої почуття і водночас хоче поділитися своїм щастям з усім світом, прокричати "Я кохаю!". Знову ж таки, сьогодні вже мало кого дивує те, як відверто відомі люди діляться з багатомільйонною аудиторією телеглядачів подробицями свого інтимного життя, починаючи з крему для рук і закінчуючи історіями своїх кохань, зрад і розлучень. Фактично вся світова кіно- і телеіндустрія, шоу-бізнес значною мірою існують і процвітають завдяки екстимізації підглянутих, підслуханих подробиць, пікантних моментів та відвертостей інтимного життя. Досить згадати російські програми "Зазеркальє", "Окна", "Дом-2", учасники яких вільно демонструють широкій аудиторії телеглядачів свої заповітні мрії, приховані думки, почуття, стосунки, форми поведінки.

Отже, поняття інтимного означає те "моє і тільки моє", або "наше і тільки наше", що реально переживає, про що міркує і що робить людина, залишаючись наодинці з собою, те, у чому вона може розкритися лише тим, кого вона любить, високо цінує і кому довіряє як самій собі. Ці думки, почуття і вчинки визнаються нею як абсолютно істинні та гранично значущі, оскільки відповідають її уявленню про власну сутність, гідність, цінність і сенс життя. Це та суб'єктивна критеріальна система, на основі якої здійснюються реальна самооцінка й оцінка, самоприйняття і прийняття інших людей, явищ і подій. Сутнісною ознакою інтимності є переживання людиною близькості, спорідненості, сокровенності, сакральності, а найперше — почуття любові (в його різних вимірах) до власного життя, до іншої людини, до своєї родини і рідної землі, до рослини і тварини, до Сонця і зоряного неба, до світу і до його творчого начала.

Це — внутрішня готовність до вчинку самопожертви і самоперевершення заради збереження і розвитку інтимних стосунків з рідними, близькими, дорогими, любимими, коханими, справжніми друзями і товаришами.

Інтимне у структурному і типологічному вимірах

Перелік ознак, що характеризують світ інтимного життя людини можна продовжувати й далі. Проте, що більше відомостей ми отримуємо про цей світ, то складнішою видається спроба сформувати його цілісний, завершений образ, структуру або гештальт, як кажуть психологи. Зрозуміло, що будь-яка спроба схематизації такого своєрідно-норовливого феномену, що уникає публічності, приховує свій лик від будь-якого (зокрема й наукового) зацікавленого спостереження, неминує призведе до спрощеного, а можливо й викривленого уявлення про його природу. Однак, попри справедливість такого зауваження, процес пізнання дійсності передбачає як аналіз, так і синтез уявлень про досліджуваний об'єкт. Крім того, вже сама гіпотеза щодо існування такого феномену як інтимне життя передбачає і навіть вимагає розглядати його як цілісну функціональну структуру, відкриту до взаємодії зі світом, готову до постійних змін і розвитку.

Знову ж таки, аби наша "подорож" не набувала монологічного характеру, було б цікаво запросити Вас, шановний читачу, порозміркувати над складниками інтимного життя та логікою їх поєднання у цілісну структуру.

Структура інтимного. У своїх спробах побудови такої структури ми виходили з таких міркувань.

1. Онтичними суб'єктами — носіями, творцями, власниками і співвласниками інтимного життя постає індивідуальне "Я" та міжіндивідуальне "Ми", пов'язані між собою, знову ж таки, інтимними стосунками.

2. Психологічними осередками активності інтимного виступають: а) індивідуальний життєвий час і простір "Мого" тілесного, "Мого" душевного і "Мого" духовного; б) міжіндивідуальний життєвий час і простір "Нашого" тілесного, "Нашого" душевного і "Нашого" духовного у їхній суперечливій єдності та прагненні до гармонії.

3. Автентичною у сутнісно-смісловому розумінні, а відтак вищою формою вияву й умовою розвитку інтимно-особистісної сфери людських стосунків є вчинок ("Мій" індивідуальний учинок і "Наш" спільний учинок), що інтегрує і знімає в собі інтимно-

тілесний, інтимно-душевний та інтимно-духовний способи та рівні активності "Мого Я" і "Нашого Ми".

4. Інтимний світ людини еволюціонує протягом онтогенезу і характеризується інтенцією до розвитку, руйнівними силами якого виступають різні суперечності між: індивідуальною та міжіндивідуальною формами інтимності; інтимно-тілесним, інтимно-душевним та інтимно-духовним; учинковими та злочинними, патологічними формами інтимної поведінки; інтимним та екстимним.

Схематично психологічна структура інтимного життя може бути зображена таким чином:



Представлена структурна модель акцентує увагу на діалектичному поєднанні індивідуального і групового суб'єктів інтимного життя, на необхідності виділення різних планів інтимної активності (тілесного, душевного та духовного), а також індивідуального та групового способів актуалізації інтимних цінностей та смислів, почуттів та стосунків у формі вчинку як його розуміли М.М. Бахтін, В.А. Роменець та їхні послідовники.

Тілесний план "мого" і "нашого" інтимного життя можна проілюструвати переживаннями молодшої людини щодо вад чи проблем її фізичного розвитку, різного роду сексуальних фантазій, інформацією про які вона не вважає за потрібне ділитися навіть з близькими людьми. Літня людина може приховувати від своїх близьких і рідних поганій стан свого фізичного здоров'я, аби не обтяжувати їх турботою про себе.

Душевний план інтимного життя розгортається насамперед у міжсо-

бистісних стосунках дружнього, товариського і любовного характеру, в емпатійному, чуйному, трепетному, турботливому і відповідальному ставленні до значущого іншого як смисложиттєвої цінності, завжди як до мети і ніколи як до засобу. Не випадково справжні інтимні стосунки ми опричмеуємо як стосунки "душевні".

Словом "дух" у його релігійному і філософсько-психологічному розумінні позначається сила, сутнісна ознака якої становить здатність творити, починати причинний ряд із себе як про це писав *Іммануїл Кант*. Тому духовний план інтимного життя (так само як інтимний план духовного життя) найтісніше

корелює з уявленням про творчість і співтворчість, що спрямовані на утвердження істини, добра, краси, любові, різних екзистенціальних цінностей.

Типологія інтимності. Спираючись на запропоновану вище модель інтимного життя, реально виокремити принаймні два основних типи, кожний з яких диференціюється на ряд відносно самостійних підтипів.

1. *Тип індивідуально орієнтованої інтимності.* За великим рахунком справжню інтимність слід асоціювати з уявленням про внутрішнє осереддя внутрішнього життя окремої людини, оскільки навіть озвучування, артикулювання, проговорювання у голос його змістів є першим кроком до перетворення інтимного в екстимне. Люди такого типу навіть з найближчими друзями, рідними, близькими, коханими зберігають дистанцію, з певних причин, за звичкою чи на всяк

випадок не розкривають їм до кінця свою душу, не дозволяють собі бути відкритими, щирими і відвертими. Виграшним моментом для цього типу інтимного життя є відчуття внутрішньої свободи, незалежності, самодостатності, а також захищеності: оскільки я всю важливу інформацію про себе тримаю при собі, ніхто не зможе її використати проти мене. Програшним для цього типу є необхідність постійного самоконтролю та самообмеження у контактах зі значущими іншими. Додамо сюди можливі переживання самотності, страху бути розкритим у своїх справжніх думках, почуттях, цінностях і оцінках, що врешті-решт і трапляється, адже, як кажуть, все таємне з часом стає явним.

Перший підтип цієї групи формується на перетині індивідуального і тілесного. Назвемо його *підтип індивідуально орієнтованої тілесної інтимності*. Такі люди визнають інтимними лише свої власні думки, почуття, стосунки, зміст яких обмежується переважно питаннями тілесного плану (здоров'я, гігієна, фізична досконалість, секс, народження дитини як фізіологічний акт тощо). Для них інтимне без тілесного просто не існує.

Підтип індивідуально орієнтованої душевної інтимності об'єднує людей, для яких інтимним є переважно те, що відбувається в їхній власній душі. Для них найважливішими є стосунки і переживання почуттів, означених поняттями любові, кохання, дружби, прихильності, симпатії тощо. Інші душі, а також фізіологічний і духовний плани інтимності їх турбують мало чи помітно менше.

Основним критерієм інтимності для індивідів, які утворюють підтип індивідуально орієнтованої духовної інтимності, виступає можливість отримання внутрішнього задоволення від індивідуальної творчості. Це люди, які перебувають у своєрідному інтимному контакті зі своїм покликанням, своєю справою, роботою чи своїм хоббі. Тілесний і душевний плани інтимності ними можуть визнаватися лише як другорядні, допоміжні, фонові.

Згідно із запропонованою структурною моделлю, розв'язання "Моїх" проблем інтимного життя може здійснюватися як за *вчинковим* сценарієм, так і стандартно, трафаретно, тривіально. У першому випадку є підстави сподіватися на розвивальний ефект, у другому — на занепад, стагнацію, деформацію, руйнацію світу інтимних думок, почуттів і стосунків. Відповідно виділяються підтипи, що враховують цей істотний момент.

2. Тип інтимного життя, орієнтованого на формування спільності "Ми". Тут індивідуальне поступає міжіндивідуальному, міжособистісному, груповому, колективному. "Наше" ніби розчинює в собі "моє" кожного, хто в нього входить. Цей тип інтимного життя у його специфічній формі відомий ще за часів первісно-общинного ладу. Існує навіть думка, що "Наше Ми" в історично-психологічному розумінні передувало "Мосму Я", тому, мовляв, тип індивідуально орієнтованої інтимності є похідним від типу інтимності групової, общинної, колективної.

Цьому типу властиве відчуття належності до спільноти "Ми", відкритість, щирість, альтруїзм, готовність до самопожертви, знову ж таки відчуття захищеності, але вже на основі того, що близькі люди піклуються, турбуються про мене. Вони все про мене знають і тому можуть вчасно попередити про небезпеку, підтримати, допомогти.

Проблемним для людей такого типу може стати надмірна залежність цінностей, цілей і смислів їхнього інтимного життя від значущих інших, загострена захисна чи наступальна психологічна реакція на усе, що виходить за межі спільноти "Ми", страх залишитися на самоті, складність прийняття самостійних рішень, прагнення розділити свою відповідальність за вдіяне і скоєне з іншими тощо.

Керуючись тією самою логікою, що ми її застосували у першому випадку, можна виділити ряд наступних підтипів:

- орієнтованої на інших тілесної інтимності;
- орієнтованої на інших душевної інтимності;
- орієнтованої на інших духовної інтимності.

Кожний із цих підтипів знову ж таки може актуалізуватися за сценарієм спільного вчинку, або у невчинковому форматі. Відповідно отримуємо або спіралеподібний розвиток "Нашого" інтимного світу або, зрештою, його запад.

Якщо Вас, шановний читачу, зацікавила запропонована логіка типологізації і Ви маєте хист до математичних вправ, спробуйте вирахувати усі можливі підтипи першої та другої типологічних груп.

Кожен із виділених (і ще не виділених) типів та підтипів має свої особливості, що найпомітніше виявляють себе у взаємодії людей, що їх представляють. Скажімо, досить складно уникати конфліктів колегам, партнерам, друзям, членам родини, закоханим, якщо один із них є представником

індивідуально, а другий — міжіндивідуально орієнтованого типу інтимності, якщо в одного інтимне асоціюється переважно з тілесним, а у другого — з душевним чи духовним, якщо один виявляє своє ставлення до іншого у формі реальних вчинків, а інший задовольняється лише розмовами про готовність до самопожертви в разі необхідності. Основна причина таких суперечностей пов'язана з тими обмеженнями, які властиві кожному окремому типу чи підтипу інтимного життя. Тому логічно поставити питання про тип, який можна було б назвати ідеальним чи, бодай, "ідеальним відносно" представленої вище структурної моделі.

"Ідеальність" як така, що відповідає реальності, не передбачає відсутність суперечностей. Однак ці суперечності повинні не руйнувати, а розвивати, тобто складати єдність протилежностей, а спосіб їх розв'язання повинен спиратися на діалектику. На думку відомого соціального психолога **К. Тевріза**, парам, що зуміли подолати і напади люті, і різні конфлікти, відомі дві речі: як дотримуватися спокою при звичайних сутичках, щоб зберегти мир і пристойність, і як потрібно сперечатися з важливих приводів, щоб зберегти особисту незалежність і можливість розвиватися.

Ідеальним у нашому випадку можна вважати тип інтимного життя, який гармонійно поєднує в собі: а) орієнтацію на індивідуальне та міжіндивідуальне; б) тілесний, душевний і духовний плани активності; в) свій окремий і спільний з іншими вчинковий формат розв'язання проблем і суперечностей розвитку. При цьому уявлення про ідеальний тип інтимного життя нам потрібне зовсім не для того, щоб комусь його нав'язувати, як це, зокрема, намагається робити кожне старше покоління стосовно молодшого. Адже на те воно й інтимне, щоб кожний мав можливість і право прожити його по-своєму. Однак існує як позитивний, так і негативний досвід, існують результати наукових досліджень, які варто врахувати, якщо хочеш особисто збудувати свій інтимний світ за законами істини, добра, краси, любові і щасливо жити в цьому світі в гармонії з собою і значущими іншими.

Інтимне у дзеркалі проблем і перспектив

Інтимне життя, як відомо, далеко не завжди розгортається у позитивному, конструктивному і продуктивному напрямках. Нерідко, з часом може виникати напруженість, незрозуміння

людьми себе та одне одного, порушення гармонії у взаєминах, конфліктність і навіть ворожнеча. Не випадково кажуть: від палкої любові до лютої ненависті — один крок. Реально припустити, що саме через проблеми, які виникають в інтимній сфері, людство завжди зазнавало найбільших страждань. Це — розлучення з близькими, рідними, дорогими людьми, ревності, заздрощі та зради, різні комплекси і муки нечистої совісті, різні страхи, втрачені надії та несправджені сподівання. Не випадково у черзі на прийом до консультанта-психолога, психотерапевта переважають клієнти з проблемами інтимного характеру. Тому логічно продовжити нашу "психологічну подорож" у напрямку з'ясування низки проблемних моментів, якими сповнений світ інтимного життя, а також можливих сценаріїв його трансформації в осяжному майбутньому.

Інтимне та публічне. Проблеми інтимного життя по-різному впливають не тільки на фізичне та психічне здоров'я людини, її стосунки зі значущими іншими, але й на її професійну, публічну діяльність. У загостреному стані вони вибивають з рівноваги, знімають з посад, зводять з розуму нерідко навіть дуже сильних особистостей з міцною нервовою системою, сформованою життєвою позицією, надійною підтримкою з боку близьких, друзів, соратників. І це стосується не тільки ситуацій типу Клінтон - Левінські. Виявляється, що різні інтимні мотиви, глибоко приховані від оточення і не завжди усвідомлювані самою людиною, тим не менше, вступають назовні і можуть розпізнаватися іншими, особливо якщо ці інші становлять велику соціальну групу.

В одному зі своїх політико-психологічних досліджень ми запропонували респондентам оцінити найвідоміших політичних лідерів з огляду на те, який з інтимних мотивів — "гроші", "влада", чи "слава" є провідним стимулом їхньої професійної діяльності. Для порівняння учасники експерименту повинні були анонімно оцінити і себе в цьому плані:

	ГРОШІ	ВЛАДА	СЛАВА
Ющенко	**	*	***
Тимошенко	*	***	**
Янукович	**	***	*
Лукашенко	*	***	**
Медведев	*	**	***
Путін	**	***	*
Жириновський	**	*	***
Респондент	***	*	**

З наведеними оцінками можна погоджуватись чи не погоджуватись. Кожний із нас має право на свою думку щодо змісту і значення обраних критеріїв. Для когось гроші і влада є засобом, для когось — самостійною життєво важливою цінністю, метою (гроші заради грошей, влада заради влади). До речі, відомий психолог **А. Адлер** пов'язував прагнення до влади зі своєрідним психологічним самозахистом людини від комплексу меншовартості: мовляв, маю владу — не дозволю себе принижувати.

Знову ж таки, однаково високі бали, виставлені **Ющенку**, **Медведєву** і **Жиріновському** за критерієм "слава", мають різний психологічний підтекст. **Ющенку** цей мотив респонденти приписують з огляду на його етно-національну орієнтацію (музеї, пам'ятники, заклади культури). **Медведєву**, на їхню думку, слава потрібна для того, щоб перемогти **Путіна** у президентських перегонах. **Жиріновський**, мовляв, робить ставку на лінгвістичний зв'язок між "прославитись" і "ославитись", а також на те, що для частини електорату друге видається привабливішим, ніж перше. Об'єднує оцінюваних політиків те, що жоден з них ніколи не визнає публічно, що прагнення слави, влади чи грошей є базовими стимулами його політичної активності.

А, як би Ви, шановний читачу, оцінили вказаних політиків? Які ще, на Вашу думку, інтимні мотиви, крім означених, можуть спонукати людину до активної професійної діяльності, впливати на вибір місця та умов її праці?

Сучасні маніпулятивні технології можуть творити справжні дива, примушуючи народ прийняти чорне за біле, вкотре повірити в обіцянки, які ніколи не виконувалися. Проте усе має свою межу. При цьому особливо уважною, чутливою і розбірливою пересічна людина стає тоді, коли політик пропонує їй щось на кшталт "інтимних стосунків". Ось чому складно, а насправді неможливо за допомогою маніпуляцій заслужити чи завоювати народну шану і любов. Рано чи пізно справжні інтимні мотиви "народного обранця", приховані від очей громади, стають зрозумілими всім, і, обмануті у своїх найкращих почуттях люди назавжди викреслять його зі списку "*Ми*" і навечно закарбують у списку "*Вони*", тобто — "*Чужі*".

Існує думка, що інтимне може стати певною загрозою публічному, суспільному.

Канадський філософ **Ч. Тейлор** припускає, що погордливе прагнення людей до вибіркової комунікації у

вузькому колі однодумців та друзів нерідко призводить до нового, так би мовити "м'якого" патерналістського деспотизму. Це поступове, спочатку непомітне відсторонення від суспільного життя наражає на небезпеку втрати не лише причетності до важливих соціальних змін, але й людської гідності. На думку сучасного американського соціального аналітика **Р. Сеннета**, у консервативному суспільстві досвід близьких стосунків руйнує виплекані нами очікування інтимного спілкування, оскільки "природа людини" в своїх глибинах досить хвороблива та руйнівна. Коли люди відкриваються одне одному, вони беззастережно оголюють усі дрібні ганджі, які в менш інтенсивних формах спілкування глибоко приховані. Відтак робиться висновок, згідно з яким інтимізація небезпечна утворенням "інтегративних цілісностей" на індивідуальному та міжособистісному рівнях, що може спричинювати розшарування, сепаратизацію, автономізацію, а відтак руйнацію суспільства як стабільної соціальної системи.

До речі, яка небезпека, на Вашу думку, шановний читачу, є вірогіднішою сьогодні — "надмірність" чи "дефіцит" справжньої інтимності у думках, почуттях, стосунках людей?

Як на мене, сучасній людині більше бракує справжніх інтимних емоцій і когніцій, стосунків і ставлень у сутнісному розумінні цього слова, а не сурогатних чи викривлених форм інтимної активності. Погано, звичайно, коли мені заважають наодинці розібратися зі своїми проблемами. Проте, мало доброго і в тому, якщо мотивація дистанціювання починає домінувати над мотивацію зближення, якщо навіть у ситуації обопільного палкого і пристрасного кохання "*Я*" не дозволяє собі цілковито розчинитися в "*Ми*", а "*Наше*" не знаходить достатньої психологічної сили аби інтегрувати в собі "*Моє*". Зрозуміло, що зробити висновки з цього приводу дозволить спеціальне фундаментальне дослідження. Проте на рівні професійної інтуїції складається враження, що сьогодні все унікальнішими стають випадки, коли в сім'ї, в колі друзів, колег, співробітників, політичних соратників, членів спортивних команд утворюється справжня інтимна спільність "*Ми*" та ще й зберігається протягом тривалого часу.

Навіть сім'я як важливий осередок інтимного життя часто-густо сьогодні перетворюється на функціональну одиницю розширеного суспільного виробництва, на засіб-інструмент, а не на осередок індивідуальної та міжін-

дивідуальної, тілесної, душевної та духовної інтимності в їхній гармонії.

Яскравий іронічно-критично-песимістичний портрет суперечностей сучасного сімейного інтимного життя яскраво змалювала у своїх "Записках українського самашедшого" **Ліна Костенко**. Ось лише невеличкий фрагмент, наскрізь проникнутий сумом і тугою, почуттям незворотно втраченої інтимності, в якому багато хто впізнає самих себе:

"І лютого. Сніг мокрий, налипає, тричі буксував, поки доїхав додому. Дружина сердиться, взяла квитки на "Маленьку ніжну сонату для жінки, чоловіка і троля", а я спізнився. Нам би не зайво і ніжності, і сонати. Натомість убили вечір за телевизором, і я з жахом подумав: "Боже! Нам може бути нудно удвох!" — не тому, що нема про що говорити, а тому, що магія зникла, магія дошки, магія погляду. Зникло все".

Товариські, дружні, родинні стосунки часто-густо сьогодні лише видаються за такі, оскільки встановлюються і підтримуються, виходячи з міркувань корисності, вигоди. Так, аби збити політичну кар'єру деякі молоді українські політики-початківці звертаються до тих, хто вже "на коні" з проханям бути хрещеними батьками їхніх дітей, зовсім не думаючи про те, що завтра вони можуть стати (і нерідко справді стають) заляканими ворогами. Диво інтимності може бути проміняне на вигідний шлюб, на нерухомість, на вступ до престижного вузу, на перспективну роботу і навіть на тривіальну зустріч з товаришами по царці.

Викликає занепокоєння те, що утворення індивідуального й міжіндивідуального інтимних світів часто-густо спричинюється не позитивними мотивами, а негативними психологічними факторами: страхом самотності, потребою у захисті, переживанням меншовартості, різними економічними мотивами.

Вражає зростання цинізму й формалізму в інтимних стосунках. Стають нормою шлюбні контракти, що фактично перекреслюють уявлення про довіру, без якої не може бути справжнього кохання і справжньої інтимності. Складається навіть підозра щодо психологічної паталогізації інтимного життя, спотвореного як соціальними умовами, неприйнятними для нормального людського існування, так і неготовністю людини протистояти травмуючим впливам з боку нездорового суспільного організму і з боку власного хворобливого еста.

Проблемну ситуацію породжує тенденція до екстимізації — все шир-

шого і беззастережного оприлюднювання найінтимніших моментів людського життя. Готовність роздягнутися, оголитися, розкритися, виявити безпосередність, показати відсутність комплексів і повну свободу від загальноновизнаних умовностей, культурних традицій, вдатися до шокуючих епатажних демонстрацій на подіумі екстимізації — стає своєрідною поведінковою нормою, модою, що набуває поширення особливо серед молоді. Тобто йдеться про небезпеку порушення балансу між процесами інтимізації та екстимізації, спричинену, зокрема, дією захисного психологічного механізму, коли неможливість налагодження власного інтимного життя викликає реакцію його знецінення, породжує лише поверхове, ігрове, іронічне ставлення до світу інтимних думок, почуттів і стосунків. Гармонію інтимного життя також порушує поширене побутове уявлення про нього лише (чи переважно) як тілесну, фізіологічну, сексуальну форму людської активності.

Але чи не занадто безрадіними, невтішними і безнадійними вимальовуються "тут і тепер", а також "там і тоді" того, що ми називаємо своїм і нашим інтимним життям? Можливо не все так уже й погано було є і буде у цій сфері людських мрій і сподівань, думок, почуттів і стосунків?

Інтимне у дзеркалі прогнозів. Упродовж історії світ інтимного життя, а також уявлення про цей світ постійно змінювались. По-різному в різних культурах розуміли його закони, норми і табу, визнавали як правильні чи неправильні форми інтимної поведінки. Те, що в одних народів інтимувалося, в інших — виносилося на загал, оприлюднювалося. Досить показово ці факти виявляють себе у вітчизняній історії культури інтимно-сексуальних стосунків.

Церковні історики **Проконій Кесарійський** і **Маврикій Стратег** так оповідають про слов'янські язичницькі традиції: "У жодному з племен дружини в рабському підпорядкуванні у своїх чоловіків не були. Більше того "нелюбимі" дружини могли майже офіційно, не приховуючи, зраджувати чоловікам. Слов'янська молодь ще до заміжжя і одруження розважалася груповим сексом під час свят — про невинність ніхто не думав. Сексуальність довгий час (аж до XII століття) асоціювалася у наших предків зі святом, сміхом... Поняття блудниці виникло приблизно в VII столітті і означало лише те, що дівчина шукає мужа (блукає)".

Для давньослов'янських інтимних стосунків було традиційним катего-

ричне небажання чоловіків виносити свої перемоги над жінками на загальне обговорення у той час, як вихвалання успіхами у дам практикували і стародавньоіндійські герої, і західноєвропейські лицарі.

З розвитком християнської релігійної свідомості інтимні вияви тілесного життя людини визнавалися гріховними. За історичними свідченнями в Середні віки понад 90% інструктивних настанов щодо проведення священниками ритуалу сповіді стосувалося сексуальних аспектів інтимного життя парафіян.

Щось у цих історичних хроніках нас дивує, щось викликає посмішку, щось бентежить, а щось змушує конкретно замислитись на предмет нашого власного інтимного майбутнього.

Запрошую і Вас, шановний читачу, поміркувати з цього приводу.

Проведений аналіз різного роду футурологічних джерел, а також результатів емпіричних досліджень дозволяють поділити наявні прогнози на оптимістичні, песимістичні та негативістичні.

Почнемо з останнього варіанту. *Негативістичну* позицію займають як правило ті фахівці, експерти і респонденти, які на основі узагальнення свого життєвого досвіду або певних світоглядних міркувань заперечують доцільність, правомірність, можливість і смисл будь яких прогностичних побудов щодо інтимної сфери людського життя. До цієї групи потрапляють також судження типу: "Навіщо нам сушити голову над майбутнім, коли не можемо розібратися зі своїм теперішнім інтимним життям?".

Психологічною підставою для *песимістичних* прогнозів є, з одного боку, досить поширена оцінка людини як істоти від природи гріховної, аморальної, асоціальної, не здатної перейматися справжніми життєвими цінностями, а з другого, — уявлення про нездоланну онтичну суперечність між індивідом та суспільством як на цьому наполягав, зокрема **З. Фрейд**.

На думку французького соціодемографа **Л. Русселя** існують підстави вважати, що майбутнє любовного почуття, пристрасті постає далеко не в райдужному світлі, оскільки серйозні клятви, сильні почуття, готовність до страждань навряд чи узгоджуються сьогодні з прагненням до незалежності, властивим молодим поколінням. Звичайно, мовляв, і в третьому тисячолітті люди будуть закохуватись, але, не виключено, що закоханість у багатьох буде супроводжуватись стриманістю і побоюваннями. Англійський соціолог **Р. Флетчер** вважає найпер-

спективнішою в майбутньому модель сім'ї як "шлюбів між добрими друзями". Мар'яж розкладається так, що самоцінними є не любов чи сексуальне задоволення, а настановлення на спільне життя і спільне вирощування дітей.

Тобто однією з характерних психологічних тенденцій у розвитку інтимного життя є зростання проблемності в узгодженні людьми двох базових прагнень — до близькості та до автономії, усунути яку, мовляв, нам не під силу.

На думку песимістично налаштованих респондентів, які брали участь у дослідженні, нереально сподіватись, що з часом інтимне життя набуває якихось позитивних ознак. Людство навряд чи впорається з проблемами егоїзму, ревнощів, садизму, мазохізму, ексгібіціонізму, інцесту, вуайеризму, зрад, згвалтувань, а також проституції, порнографії тощо. Не виключене виникнення нових, досі ще не відомих негативних і навіть патологічних форм інтимності. Не виключено, що вимога оприлюдненого, відкритого для споглядання та соціального контролю інтимного життя в усіх його найдрібніших нюансах буде закріплюватись законом.

До речі, щось дуже схоже вже мало місце в нашій історії. Ось кілька фрагментів з книги **Лариси Васильєвої** "Кремлевские жены", в якій описується спроба підпорядкувати інтимне життя партійному:

"Партія має право зазірнути в сім'ю кожного з нас і проводити там свою лінію", "Ми повинні бути нещадними, якщо виявиться, що під впливом дружин комуністи-чоловіки відступають від комуністичної етики", "Колективно мільяча дитина може бути вихована тільки у суспільному середовищі. У цьому розумінні найкращі батьки гублять своїх дітей, виховуючи їх вдома". На думку Н.К. Крупської, сім'я — це таке угруповання товаришів, коли кожний у сім'ї живе приблизно так, як він живе і поза сім'єю, і всі члени сім'ї повинні всією своєю працею і життям бути чимось подібним до осередку сприяння".

Ці історичні факти на можуть не викликати у сучасної людини іронічно-поблажливої оцінки. Складніше спробувати зрозуміти наших попередників у їхньому прагненні зробити інтимне життя суспільно корисним і, водночас, утриматися від революційних ідей, що передбачають тотальний контроль за виявами інтимного життя.

Психологічною підставою для *оптимістичного* прогнозу виступає загальний позитивний образ людини як істоти, здатної на вищих рівнях роз-

виту сприймати і творити істину і красу, добро і любов, гармонійно поєднувати в собі тілесне, душевне та духовне, завжди залишатися вірною собі та водночас шанувати іншу людину і світ, в якому живе. Онтична спрямованість на ці цінності становить внутрішню, сутнісну, сокровенну, задушевно-любівну і в цьому розумінні інтимну основу людського буття. Тому, попри всі труднощі та негарзди, суперечності та протиріччя, людина що далі то вище буде підноситись у розумінні інтимних цінностей і у прагненні творити себе і світ у відповідності з ними. З часом усе штучне, брудне, несправжнє, поверхове в інтимних думках, почуттях і стосунках людини буде все більше поступатися місцем чистому, високому, радісному, спонтанному, натхненному, автентичному її природі. Зрозуміло, що шлях до такого життя не всякий трояндами, але тим почеснішим буде його подолання і вищою насолода від перемоти.

Цікаво, який з наведених "прогнозів" видається Вам, шановний читачу, найбільш вірогідним?

Як на мене, кожний з "прогнозів" заслуговує на увагу, хоча особисто я є прихильником оптимістичної перспективи. Аргументом для цього слугує, по-перше, те, що світ інтимного життя є безмежний і нескінченний процес не тільки багатовекторного, "ризомного" (як висловлюються пост-модерністи) процесу функціонування, але й спіралеподібного розвитку від його примітивних до все досконаліших форм гармонійності. По-друге, ми, люди, усвідомлюємо ситуацію, яка склалася, і маємо бажання змінити її на краще. По-третє, ми можемо щось зробити чи принаймні робити у напрямку самовдосконалення і розвитку, оскільки природою чи богом нам дарована здатність до перетворення старого і творення нового. То чому б не скористатися цим унікальним даром і не зробити своє інтимне життя гідним звання Людини?!

* * *

Отже, підсумуємо подорожування у світ "Мого" і "Нашого" інтимного життя. Відразу самокритично визнаємо, що часом ця подорож перетворювалася на блукання чи поневіряння. І це не дивно, з огляду на доволі своєрідний предмет дослідження. Проте врешті-решт нам вдалося не заблукати і з'ясувати низку моментів стосовно сутнісних ознак, структури, функцій, типологічних особливостей, а також різних суперечностей, властивих цій сфері нашої життєдіяльності.

Перш за все, слід констатувати, з одного боку, факт реального існування і високої значущості того, що ми позначаємо словом "інтим" і похідними від нього іменниками, прикметниками, дієсловами..., а з другого, — недостатню увагу дослідників до цього унікального феномена.

Причин такої "неуважності" принаймні дві: економічна і психологічна. Так, сьогодні справді важко знайти замовника, готового заплатити за фундаментальне дослідження інтимного життя, так само як за дослідження життя політичного. І цьому економічно-ринковому факту є психологічне пояснення, а саме: недооцінка самоцінності і значущості інтимного для того, що не є таким, а також небажання переживати незручність у разі, якщо хтось, примруживши очі, запитає: *"А чого це тебе раптом потягло досліджувати інтимний світ? Може, є якась проблема?"*.

А проблема справді є і полягає вона в зведенні інтимного до статевого чи сексуального моментів та ще й з наляком на переважно фізіологічний їх формат. Насправді, як свідчать результати досліджень, світ інтимного життя поєднує в собі щонайменше три плани активності: тілесний, душевний і духовний. Кожний із них є цілком самодостатнім, а в їхній суперечливій єдності прихована рушійна сила розвитку інтимного життя як гармонійного цілого.

Певною мірою суперечливим постає питання про "Моє" і "Наше" інтимне життя. Мовляв, справжній інтим можливий лише в межах себе і на одинці з собою. Якщо ми своїми інтимними думками і почуттями починаємо ділитися з іншими, навіть дуже близькими людьми, інтимне перетворюється на екстимне, тобто на свою протилежність. Проте, існує ряд потреб інтимного характеру, які я не можу і не хочу задовольняти одноосібно, зокрема: потребу продовження роду, потребу батьківства і материнства, потребу приналежності і визнання. Як соціальна істота, я не можу відчувати себе затишно в ізоляції від значущих інших, не можу повноцінно самоактуалізуватися і самотвердитися у своїй суто людській онтичній ролі творця. Урешті-решт я не можу сам із собою товаришувати, дружити, себе одного любити, кохати... Тобто, так само, як "Я" прагне відчувати себе частиною "Ми", "Моє" інтимне життя тяжіє поєднатися з "Нашим" інтимним життям і досягти у цьому поєднанні внутрішньої гармонії.

Для констатації суперечливого характеру інтимного життя не потрібні наукові докази: кожний із нас є свідком, учасником і головним героєм різних трагедій, драм і комедій, що відбуваються на його підмостках. Тож ми розглянули проблеми, що мають місце у сфері інтимних думок, почуттів і стосунків, а також ті, які виникають на перетині інтимного життя з життям публічним. Цікавим у цьому аспекті виступає питання щодо міри інтимізації, відповідності її критерію необхідності та достатності, а також нашої здатності визначити і дотримувати цю міру у різних життєвих ситуаціях, зокрема, напружених, конфліктних, термінальних.

З огляду на вищесказане доволі непростим видається питання щодо можливих трансформацій інтимного життя у майбутньому. Ми розглянули три версії: негативістичну, песимістичну та оптимістичну.

Стосовно першої, варто згадати відомого філософа **К. Поппера**, який взагалі не радив людству щось планувати на далеку перспективу.

Існує чимало вагомих аргументів для прямо протилежних, але однаково песимістичних прогнозів. Згідно з одними — інтимний світ, намагаючись вивільнитися від різних обмежень, постане перед небезпекою самознищення. Згідно з другими — надмірна інтимізація може створити проблеми для функціонування суспільного організму, і тому інтимне стане предметом посиленого соціального контролю.

Але, по-перше, таке бачення нами майбутнього є обмеженням можливостями сьогоденної доби. По-друге, — автентичнішим для людини, здатної розуміти сутність речей, бачити проблеми і спроможної перетворювати світ, є оптимістичний погляд на майбутнє в цілому та на своє інтимне життя в його тілесному, душевному та духовному вимірах зокрема.

На цьому психологічна подорож у світ "Мого" і "Нашого" інтимного життя завершується. Проте інтимний світ у своєму русі від зовнішнього до внутрішнього, від поверхового до глибокого, сокровенного, від низького до високого, сакрального, від примусового до вільного, спонтанного, творчого, від потворного, злого до доброго, чарівного, любовного не спиняється і, будемо сподіватися, не спиниться ніколи.

Щастя ж нам усім і кожному окремо у цьому русі до самих себе!